

عنوان و نام پدیدآور	اصول اساسی حق بشر بر آب: از مفهوم تا واقعیت/تالیف [اصحیح: ویراستار] ناندیتا سینگ؛ ترجمه، تحقیق و توسعه غلامرضا مدنیان، سیدناصر بدیسار، آزاده باقری.
مشخصات نشر	تهران: دادگستر، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۵۲۴ ص: مصور (رنگی)، نمودار (رنگی)، نقشه (رنگی).
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۲۸۲-۲۱۵-۴ ریال ۱۸۰۰۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	فیبیا
یادداشت	عنوان اصلی: The Human Right to Water : From Concept to Reality, 2016.
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	مدیریت محیط زیست Environmental management
موضوع	حقوق بشر Human rights توسعه پایدار Sustainable development حق دسترسی به آب Right to water
شناسه افزوده	سینگ، ناندیتا
شناسه افزوده	Singn, Nandita
شناسه افزوده	مدنیان، غلامرضا، ۱۳۴۷ - مترجم
شناسه افزوده	بدیسار، سیدناصرالدین، ۱۳۶۴ - مترجم
شناسه افزوده	باقری، آزاده، ۱۳۶۱ - مترجم
رده بندی کنکره	۳۰.GE
رده بندی دیویی	۳۶۳۷۰۶۸۱
شماره کتابشناسی ملی	۸۶۹۱۸۸۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی	فیبیا

اصول اساسی حق بشر بر آب

از مفهوم تا واقعیت

تألیف: پروفسور ناندیتا سینگ

ترجمه، تحقیق و توسعه:

دکتر غلامرضا مدنیان - دکتر سیدناصر بدیسار - دکتر آزاده باقری

ناشر: انتشارات دادگستر

چاپ اول: بهمن ۱۴۰۰

شماره: ۱۰۰ نسخه

قیمت: ۱۸۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۸۲-۲۱۵-۴

همه‌ی حقوق چاپ، و نشر این اثر برای نشر دادگستر محفوظ است. تکثیر، انتشار و بازنویسی این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه، از جمله، فتوکپی، الکترونیکی، ضبط و ذخیره در سیستم‌های بازیابی و پخش بدون دریافت مجوز کتبی و قبلی از ناشر ممنوع است. این اثر تحت حمایت «قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ایران» قرار دارد.

دفتر مرکزی انتشارات: تهران، میدان حضرت ولی عصر(عج)، بلوار کشاورز،

ابتدای خیابان فلسطین، کوچه شهید ذاکری، پلاک ۶، واحد یک

تلفن ۸۸۹۰۴۴۶۵ - ۸۸۹۰۵۴۶۰ فکس ۸۸۹۱۰۳۳۳

کدپستی: ۱۴۱۶۷۵۳۶۸۱

آدرس سایت: www.dadgostarpub.ir

فهرست مطالب

۷.....	پیشگفتار مترجمین
۱۳.....	پیشگفتار مؤلف

بخش اول - نظام حقوق بشر و حق بر آب

۲۱.....	فصل اول - ارزشی جهانی به نام حقوق بشر
۶۷.....	فصل دوم - مبانی حقوقی، حق بر آب

بخش دوم - اصول اساسی حق بشر بر آب

۱۰۵.....	فصل اول - کلیات، مبانی و مفاهیم اصلی
۱۴۳.....	فصل دوم - تحقق حق بشر بر آب، در جوامع محلی: یک تحلیل کنشگر محور
۱۶۶.....	فصل سوم - نظارت و ارزیابی تأمین آب روستایی در اوگاندا: پیامدهای دستیابی به حق بشر بر آب
۲۰۱.....	فصل چهارم - آرسنیک در آب آشامیدنی: چالش نوظهور حقوق بشر، در هند
۲۴۱.....	فصل پنجم - تغییرات آب و هوایی و حق بشر بر آب: مشکلات و چشم‌اندازها
۲۷۵.....	فصل ششم - تناقضات سیاست در مورد آب و حق زنان در مناطق معدنی غنا
۳۰۵.....	فصل هفتم - حق بشر بر آب، در روش آب معدنی
۳۳۳.....	فصل هشتم - مدیریت آب‌های زیرزمینی و حق بشر بر آب، در هند: نیاز به رویکرد غیرمتمرکز
۳۶۵.....	فصل نهم - دستیابی به آب پاک برای همه؛ یک مبحث سیاسی

پیشگفتار مترجمین

آشنایی مختصر با نگارنده اصلی کتاب

نگارنده اصلی کتاب، سرکار خانم پروفیسور ناندیتا سینگ^۱، دارای دانشنامه دکترای مدیریت منابع آب است، که در کشور سوئد شهر استکهلم؛ دارای کرسی علمی و سوابق ارزشمند، تحقیقات مفصل و تدریس در زمینه مدیریت آب و محیط زیست در گروه توسعه پایدار، علوم و مهندسی محیط زیست، انستیتوی فناوری سلطنتی است. او دریافت کننده بسیاری از بورس‌ها، جوایز و افتخارات علمی است؛ که از او به عنوان یک محقق بین المللی علوم مکرر یاد می شود. وی در دوران فعالیت های علمی؛ پژوهشی و به دلیل تلاش های نوین در علوم فن، در دوره کارشناسی ارشد به مدال طلای دانشگاه، مفتخر گردیده است. همچنین وی موفق شده تا بورس تحصیلی معتبر بنیاد ونگرن برای تحقیقات فوق دکترا در انستیتوی فن آوری سلطنتی را کسب نماید. یادشده در سال ۲۰۰۶ به دلیل سهم برجسته در تعریف یک مدل جایگزین، در مدیریت منابع آب بر اساس ادغام محلی، لقب (مارکی یا نجیب زاده جهان چه کسی است) را کسب نموده است. همچنین در سال ۲۰۰۶ مرکز بین المللی سرگذشت کمبریج، در انگلستان اعلام داشته که نامبرده در میان "دانشمندان برجسته جهان" دارای جایگاه برجسته ای است.

این نویسنده و فعال در بخش آب، تحقیقات گسترده ای در زمینه مدیریت آب و شاخه های وابسته به آن انجام داده است. وی دارای مطالعات و تأثیرگذاری بسیار ارزشمندی در جهت توسعه ادبیات علمی این رشته بوده، که با تجربه طولانی در

1. Nandita Singh.

تحقیق، آموزش و حمایت در زمینه‌های سیاست آب، حقوق بشر برای آب، تغییر اقلیم و آب، مدیریت یکپارچه منابع آب، مدیریت کیفیت آب، رویکرد مشارکتی در مدیریت آب و سامانه‌های سنتی، موجب ارتقای علمی در این حوزه‌ها شده است. وی در چندین نشریه بین‌المللی به عنوان نویسنده فعال است و از بنیان‌گذاران داستان آب هزاره، است که یک ابتکار در زمینه اطلاعات، آموزش و ارتباطات آب، به شمار می‌آید. در کارنامه نامبرده، می‌توان از پروژه‌ها و برنامه‌های متعدد علمی نام برد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها، برنامه تبادل آکادمیک است که با پشتیبانی آژانس بین‌المللی توسعه همکاری سوئد^۱ و برنامه اراسموس موندوس^۲ با حمایت کمیسیون اروپا، عملیاتی شده

۱. Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA) آژانس بین‌المللی توسعه همکاری سوئد؛ یک آژانس دولتی در کشور سوئد است که برای همکاری در زمینه توسعه، فعالیت خود را آغاز کرده است. این مرکز از طریق همکاری با جامعه مدنی، سازمان‌های چندجانبه، آژانس‌های دولتی و بخش خصوصی برای توسعه پایدار تلاش می‌کند و به ایجاد شرایط برای افراد فقیر و بهبود شرایط زندگی آنان، کمک می‌کند. سیدا با ۳۵ کشور دو طرفه‌های آفریقا، آسیا، آمریکای لاتین و اروپا برای توسعه، همکاری دوجانبه دارد. سیدا با طیف وسیعی از شرکای مختلف از بخش‌های مختلف جامعه کار می‌کند و به‌طور مداوم در تبادل تجربیات با شرکای خود، تعاملات و همکاری متقابل وجود دارد؛ به همین منظور نمونه کارهای شرکای خود را ارزیابی می‌کند، تا بهترین کمک ممکن را در هر زمینه ارائه دهد. همچنین سیدا با چندین سازمان چندجانبه همکاری می‌کند. بخش عمده‌ای از حمایت‌ها، به ارگان‌های مختلف سازمان ملل و بانک جهانی و بخشی دیگر به کمک مشترک اتحادیه اروپا اختصاص می‌یابد.

مضافاً سیدا با شرکت‌ها و سازمان‌های بخش خصوصی همکاری می‌کند که به توسعه پایدار اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی جوامع محلی کمک می‌کنند. علاوه بر موارد فوق، سیدا از تحقیقات در کشورهای کم‌درآمد و برای کاهش فقر و ایجاد جوامع پایدار پشتیبانی می‌کند. شرکای سیدا عمدتاً مؤسسات تحقیقاتی دوجانبه، منطقه‌ای و جهانی و سازمان‌های پشتیبانی‌کننده تحقیق هستند. در این راستا برنامه آموزش بین‌المللی سیدا به افراد اصلی مؤسسات کشورهای با درآمد کم و متوسط در زمینه اجرای اصلاحات آموزش می‌دهد که هدف اصلی آن، کمک به تحقق یک دولت شفاف، کارآمد و دموکراتیک تحت حاکمیت قانون، در کشورهای هدف است. ر.ک. درگاه الکترونیکی (SIDA)، <https://www.sida.se/en> (توضیحات مترجمین)

۲. بورسیه اراسموس موندوس، برنامه‌ای مشترک است که هدف اصلی آن انتقال دانشجویان به کشورهای اتحادیه اروپا، برای تبادل دانش و فرهنگ‌های مختلف است. این بورسیه از سال ۲۰۰۴

که در ایجاد و تقویت همکاری‌های آموزشی بین سوئد و هند نقش مهمی ایفا کرده است. نقش وی در این برنامه نقشی مهم و اثرگذار بوده است.

همچنین وی به مدت هشت سال، در دانشکده حقوق ملی دانشگاه هند،^۱ بنگلور و در کالج A. N. فعالیت‌های مشترکی با اعضای هیئت‌علمی این مرکز دانشگاهی داشته و به تبادل علمی در باب حقوق آب پرداخته است. یادشده همچنین در دانشکده‌های مگاد،^۲ و پاتنا^۳ به عنوان استاد ناظر، در برنامه‌های حوزه‌های مباحث حقوق بشر، آب و

→ ۲۰۰۳ شکل‌گرفته تا دانشجویان غیراروپایی بتوانند به تحصیل در اروپا بپردازند و با همکاری این مؤسسات و دانشگاه‌ها پروژه‌های علمی و فرهنگی پرثمری را به نتیجه برسانند. مزیت این بورسیه بدین خاطر است که در قبال ارائه آن، فرد نیازی نیست تا مدت معینی را برای بازپرداخت کار کند؛ یا مبلغ معادل آن را بازگرداند. پس دانشجویان و محققان در مقاطع مختلف می‌توانند پس از تکمیل تحصیلات خود به کشورشان بازگردند و یا در صورت یافتن شغلی مناسب جهت اقامت دائم سایر اقدامات لازم را انجام دهند. اراسموس موندوس برای دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترای مشترک برای رشته‌های مختلف حمایت مالی می‌کند. در برنامه این بورسیه برای رشته‌های مقطع دکترای مشترک، برنامه‌ها بر تحقیقات بر روی یک حوزه خاص متمرکز است که هر محقق می‌تواند با داشتن این بورسیه، از امکانات آموزشی و پژوهشی حداقل دو کشور در داخل اروپا و گاهی خارج از اروپا، استفاده کنند. اراسموس هم برنامه‌هایی با ارائه مدرک تحصیلی دارد و هم شامل برنامه‌هایی است که مدرک تحصیلی اعطا نمی‌کنند و بیشتر متمرکز بر انجام کارها و عملیات پژوهشی است؛ که پیوند بین کشور و فعالیت‌های محقق را قوی‌تر می‌کند و باعث تبادل منافع، اعم از علمی، اقتصادی و فرهنگی می‌شود. (توضیحات مترجمین)

۱. این مرکز آموزشی یک دانشکده حقوقی (عام) است که در بنگلور، کارناتاکا واقع است. این مرکز اولین دانشگاه ملی حقوق بود که در هند تأسیس شد و همچنین یکی از اولین دانشگاه‌های کشور مذکور است که به دانشجویان مدرک کارشناسی حقوق کارشناسی پنج‌ساله ارائه می‌دهد. تأسیس دانشکده حقوق ملی و اساس‌نامه آن، توسط مجلس قانون‌گذاری ایالت کارناتاکا تصویب شده است. در این اساس‌نامه آمده که رئیس دادگستری هند، به عنوان رئیس مدرسه فعالیت می‌کند و مدیریت روزمره دانشگاه توسط معاون آموزشی انجام می‌شود. رک. درگاه الکترونیکی ویکی‌پدیا فارسی. (توضیحات مترجمین)

۲. دانشگاه مگاد با ۱۹ کالج اصلی و ۳۹ کالج وابسته، ادانشکده مهندسی، ۲ دانشکده حقوق، ۲ دانشکده دندان‌پزشکی، در مناطق گایا، نوادا، جهان‌آباد، ارسال یکی از بزرگ‌ترین دانشگاه‌ها در کشور هند و منطقه بیمار است. (توضیحات مترجمین)

۳. کالج شرقی، شهر پاتنا یک دانشکده در منطقه بهار کشور هند است. این واحد به عنوان دانشکده اصلی در دانشگاه پاتنیپوتر است. این دانشکده در ۲۱ آوریل ۱۹۶۴ باهدف ارائه آموزش عالی در سطح استاندارد، تأسیس شده است. دانشکده مذکور، آموزش‌های متوسطه ارشد، مدرک کارشناسی در هنر، علوم، تجارت و دوره‌های حرفه‌ای را برگزار می‌کند. (توضیحات مترجمین)

محیط‌زیست فعال و تأثیرگذار بوده است. مضافاً نامبرده به عنوان یک متخصص در بخش آب، به طور مستقل و به عنوان عضو در گروه‌های کاری در سوئد، هند و همچنین در بسیاری از برنامه‌های مختلف جهانی یا منطقه‌ای، از جمله ارزیابی کار سازمان‌های غیردولتی و پروژه‌های آژانس‌های تحقیقاتی، فعالیت کرده است. از وی به عنوان یک داور دائمی مقالات پژوهشی، برای چندین مجله بین‌المللی و همچنین به عنوان یک مشاور در بحث آب در بخش خصوصی، یاد می‌شود. مقالات مختلفی از وی در مجلات معتبر علمی چاپ شده و نقش ارزنده و مهم وی در حوزه‌های مدیریت منابع آب و حقوق آب، غیرقابل انکار است.

ضرورت توجه به مفهوم و تحقق حقوق بشر

پس از دو جنگ ویرانگر اول و دوم جهانی و کشتار وسیع انسان‌های بی‌گناه، این اندیشه قوت گرفت که بایستی جامعه جهانی با حساسیت و در قالب گفتمان حقوقی، سعی نماید که ارزش‌هایی را به رسمیت بشناسد که فارغ از همه برجسب‌هایی که به وی الحاق می‌کنند در همه‌جای جهان، این ارزش‌ها مورد تکیه‌ای، احترام، تعهد به اجرا و تضمین قرار گیرند. این اعلامیه نتیجه مستقیم جنگ جهانی دوم بوده و برای اولین بار حقوقی را که تمام انسان‌ها مستحق آن هستند را به صورت جهانی بیان می‌دارد، در نتیجه حقوق بشر به حقوقی گفته می‌شود که همگان در همه زمان‌ها و مکان‌ها از آن برخوردارند. بر این مبنا فرض بر این قرار گرفت که با استقرار دولت‌های پایبند به این سند مهم، نوع دیگری از حکمرانی برای رفاه و آسایش انسان‌ها، ظهور و بروز یابد و حکومت‌ها خود را به رعایت حقوق اولیه انسان‌ها پایبند بدانند و این حقوق در همه حیطه‌های موردنظر به عینیت رسند؛ اما با گذشت سال‌ها از تدوین اعلامیه جهانی حقوق بشر، هنوز نیز مهم‌ترین دغدغه نوع بشر، نقض آشکار این حقوق، توسط برخی دولت‌ها و نهادهای بزرگ اقتصادی (کارتل‌ها، تراست‌ها و شرکت‌های چندملیتی) از طرق مختلف است. یکی از مهم‌ترین موارد نقض حقوق

بشر، نقض حقوق جمعی مرتبط با منابع آب و محیط‌زیست است که به اشکال مختلف از سوی این‌گونه اشخاص حقوقی، نادیده انگاشته می‌شود.

اهمیت حق بر آب و توسعه ادبیات آن

با تبعی در ادبیات حقوقی، در عرصه بین‌الملل این امر، مبرهن است که حق بر آب، هنوز در هیچ معاهده جهانی به صراحت شناسایی رسمی و حقوقی نشده است؛ لکن کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ملل متحد، طی تفسیر عام شماره ۱۵ مصوب ۲۰۰۲ حق بر آب را که قبلاً در منشور حقوق بین‌المللی بشر وجود داشت، به صراحت به عنوان یک حق مستقل، اعلام کرده است. مجمع عمومی و شورای حقوق بشر نیز در سال ۲۰۱۰ این حق را به‌طور کلی به رسمیت شناخته‌اند. با این وجود، این حق از لحاظ محتوا، دامنه و همچنین ضمانت اجرا، با ابهاماتی مواجه است؛ ولی شناسایی روزافزون آن در نظام حقوقی دولت‌ها، قابلیت تعقیب آن در محاکم و سازوکارهای نظارتی شورای حقوق بشر، جمعگی نشان می‌دهند که موجودیت مستقلی یافته است. حقوق بین‌الملل عرفی نیز مؤید این ادعا است.

اهمیت ترجمه این کتاب

همان‌طور که مؤلف اصلی ضمن مباحث خود بیان کرده اصولاً این کتاب، برای درک و تسهیل روند تحقق حق بشر بر آب، از الگوی انضباطی گسترده‌تری استفاده می‌کند. لذا این امر مبتنی بر این استدلال نوآورانه است که مسائل حق بشر بر آب، را صرفاً نمی‌توان به تجزیه و تحلیل حقوقی محدود کرد. بنابراین نمی‌توان راه‌حل مشکلات مربوط به استفاده از حق را فقط با فرمول‌بندی‌های قانونی حل کرد؛ بلکه برعکس، اگر منفعت در این باشد که افراد بتوانند حقوق خود را دریابند، لازم است فراتر از قانون نگاه کنیم و آن را به مقوله مدیریت منابع و حاکمیت آب پیوند دهیم. نکته قابل توجه این است که اصولاً مقوله مدیریت منابع آب و حاکمیت آب،

زمینه‌های میان‌رشته‌ای و جنبه‌های متنوعی دارند، که حقوق و سیاست تنها بخشی از آنها است. همان‌گونه که بخش عظیمی از مباحث آب به ارائه الگوهای فنی؛ مهندسی و یا بحث پیرامون چرخه طبیعی آب اختصاص دارد؛ بخش مهم‌تری وجود دارد که به دانستن جنبه‌های قانونی آب و حق بر آن، مربوط است. اهمیت زیاد و بسیار مهم این موضوعات، ناظر بر تأثیری است که بر همه ذی‌نفعان دارند.

با عنایت به این‌که رویکرد حقوق بشری بر حوزه‌های مختلف ملی غیرقابل‌انکار است و اخیراً برخی از کشورها درصدد تصریح بسیاری از این حق‌ها در اسناد بنیادین و متون قوانین اساسی کشورها خود برآمده‌اند؛ جای چنین تألیفی در حقوق ایران به‌شدت احساس گردید. بر همین مبنا مترجمان با نگاه به ضرورت طرح چنین ادبیاتی در عرصه حقوقی کشور، به ترجمه این کتاب اهتمام ورزیده و انتظار می‌رود با توسعه این ادبیات، راه برای ورود چنین حقهایی به ادبیات قانونی کشور عزیزمان هموار شود. جا دارد از تمامی عزیزانی که زمینه را برای انتشار چنین اثری مهیا کرده‌اند؛ قدردانی نمایم. در پایان لازم به ذکر است که چون، نویسنده کتاب، در حیطه مباحث حقوق بشر، فرض خود را بر این قرار داده که مخاطب از فضای ذهنی لازم و وجود مقررات گسترده، در این باب مطلع است، به شکل مستوفی از ورود به این‌گونه مسائل اجتناب نموده و مترجمین با درک این امر که تبیین، چنین مباحثی برای ادراک متن مباحث دقیق کتاب، ضروری است؛ در یک فصل مستقل، مسائل مرتبط با این مباحث، را در قالب دو فصل بیان کرده‌اند. لذا کتاب اصلی که شامل سیزده فصل است در بخش دوم گنجانده شده است.

تهران مهرماه ۱۴۰۰

دکتر غلامرضا مدنیان؛ عضو هیئت علمی دانشگاه؛ مشاور حقوقی شرکت مدیریت منابع آب ایران

دکتر سید ناصرالدین بدیسار؛ مدرس دانشگاه و پژوهشگر حقوقی

دکتر آزاده باقری؛ دکترای حقوق بین‌الملل و پژوهشگر حقوقی